

Josip Vallinger, svećenik i glazbenik

UDK 929 J. Vallinger
Izvorni znanstveni rad

Ivan Andrić
Bogoslovno sjemenište, Đakovo

Josip Vallinger (20. siječnja 1846., Gödre, Mađarska - 24. kolovoza 1911., Vrpolje) bio je svećenik Đakovačke ili Bosanske i Srijemske biskupije, koji je široj javnosti poznat kao skladatelj adventske popijevke „Padaj s neba roso sveta“. U radu koji slijedi, uz to što ga prikazujemo kao svećenika koji je obnašao razne svećeničke službe u svojoj biskupiji, naglasak stavljamo na njegovo glazbeničko djelovanje otkrivajući nevelik, ali značajan skladateljski opus kako crkvene tako i svjetovne glazbe.

Ključne riječi: Josip Vallinger, crkvena glazba, glazbena kultura u Đakovu u drugoj polovici 19. st., Vrpolje, Josip Juraj Strossmayer.

U godini u kojoj se hrvatska javnost susreće s biskupom Josipom Jurjem Strossmayerom o dvjestotoj obljetnici njegova rođenja te sto i desetoj obljetnici smrti, u prikazu koji slijedi prisjećamo se jednoga od biskupovih istaknutih suradnika, svećenika Josipa Vallingera¹ za kojega znamo ne samo kao za okretnog Strossmayerovog tajnika, nego ga otkrivamo i kao glazbenika, kulturnog djelatnika te dugogodišnjeg poduzetnog župnika u Vrpolju.² Uz

1 Gdje kad se u literaturi i u dokumentima može naći da mu se prezime pojavljuje i u inačici Wallinger, no tako su mu prezime pisali drugi, a on vrlo rijetko.

2 Prije nego li prijedem na upoznavanje s Vallingerovim životom i djelovanjem, dopuštam si iznijeti jednu osobnu crticu. Za njega sam prvi puta čuo još kao dijete. Nekom zгодom spo-

velikana kakav je biskup bio, pa i da je moga biti takvim kakvim ga danas promatramo, stajao je niz osoba koji su mu bile pri ruci. Za svojega trinaestogodišnjeg boravka u Đakovu gdje je vršio različite službe koje su ga uglavnom upućivale na biskupa, Vallinger je nesumnjivo bio jedan iz toga niza. U napisu koji slijedi ipak ćemo naglašeno izdvojiti njegovu glazbenu djelatnost koja se odvijala na dva paralelna puta: na onom glazbeno-pedagoškom, te na onom stvaralačkom, skladateljskom.

Životopis³

Josip Vallinger rođen je 20. siječnja 1846. u mjestu Gödre u Mađarskoj. Dječjačke godine proveo je u Vinkovcima kod ujaka, gdje je pohađao pučku školu. U Đakovu je pohađao licej, a bogosloviju je završio u Centralnom sjemeništu u Pešti. Za svećenika je zaređen 9. rujna 1869. godine. Po povratku sa studija postaje kapelanom u Đakovu, potom prebendarom stolne crkve, ceremonijarom, dvorskim kapelanom, te konačno 1877. tajnikom bi-

menuo ga je moj pradjed Mijo Zrimić, sjećajući se svojeg završetka pohađanja pučke škole. Bilo je to davno, u prvim godinama prošloga stoljeća. Po završetku četverogodišnje pučke škole djeci je svečano uručivana svjedodžba. Svjedodžbe je, uz još neke prigodne poklone za one koji su s odličnim uspjehom zaključili školovanje, uručivao gospodin župnik koji je u to vrijeme redovito obnašao službu školskog nadzornika, a ova se svečanost događala u središtu župe koje je tada bilo u Vrpolju. Tako je i moj pradjed bio odveden s djecom iz Strizivojne u sjedište župe u Vrpolje, „pod lipu“ kako sâm reče, misleći pri tom na perivoj ispred vrpoljačke crkve i župnoga doma koji je osmišljen baš Vallingerovim nastojanjem. Djeca su stajala posložena u uredne redove, a župnik je išao od djeteta do djeteta dijeleći svjedodžbe. „Doš'o je tako i do mene“ sjećao se pradjed „pogladio me po glavi i rek'o: „Šteta!“, misleći vjerojatno na to što mali Mijo Zrimić neće na daljnje školovanje, nego ostaje u selu, na gazdinstvu. Pradjed je očito shvaćao što je župnik s onim „Šteta!“ htio reći jer ga se vrlo svježe sjećao i u svojim osamdesetim godinama. Ipak, kao djetetu vjerojatno mu je bilo važnije što se je kao odličan učenik s ove svečanosti vratio s „najvećom poklonjom“ koji mu je dao gospodin župnik.

Po pradjedovoj priči prvi puta sam čuo za svećenika Josipa Vallingera, a po načinu kako ju je pradjed ispričao ovaj mi je svećenik postao drag onako kako djetetu može omiljeti neki lik iz priče. Kasnije, kad sam kao početnik u sviranju uvježbavao najpoznatiju adventsku popijevku „Padaj s neba roso sveta“ uz koju je stajalo zapisano ime autora – Josip Vallinger – shvatio sam da je ovaj skladatelj onaj „gospodin župnik“ koji je mojega pradjeda pogladio po glavi.

- 3 Najiscrpniji prikaz Vallingerovog života i djelovanja nalazi se u: Ante PAVLOVIĆ, *Stotinu reventi*, Vlastita naklada, Slavonski Brod, 2008., str. 268.-271.; Ivan ANDRIĆ, *Josip Vallinger*, u: *Vjesnik Đakovačko-osječke i Srijemske biskupije*, 12 (CXXXIX) 2011., str. 1146-1150. K tomu spominjemo i kratku biografsku crticu u: Luka MARIJANOVIĆ, *Kulturno-prosvjetna i prepodna djelatnost profesora i studenata đakovačke bogoslovije*, u: *Diacovensia*, IV. (1996.) 1., str. 109-145.

skupa Strossmayera. Godine 1882. odlazi za župnika u Vrpolje i tu ostaje sve do smrti 24. kolovoza 1911. Vallingerovu smrt popratila su dva nekrologa u dvama časopisima. Jedan, sasvim kratak, izašao je u biskupijskom glasilu⁴, a drugi, nešto opširniji, u časopisu za crkvenu glazbu⁵. Opis sprovednih obreda zapisan u spomenici vrpoljačke župe svjedoči o dostojanstvenom ispraćaju cijenjene i poštivane osobe. Evo što ondje čitamo:

„Dana 24. kolovoza 1911. umro je nakon duge i teške bolesti župnik ove župe i zač. prisjednik duh. stola Josip Vallinger. Dragi je pokojnik mnogo patio, ali je ustrpljivo podnosio svoju tešku bolest, u kojoj je više puta bio okrijepljen svetim sakramentima. Ukop je bio vrlo svečan. Župljani svih sela njegove župe došli su na ukop, a isto i svećenici iz cijelog dekanata. Došli su mu i prijatelji g. prelat i župnik gor. Osijeka Josip Horvat, protonotar i kanonik Milko Cepelić iz Djakova, da odadu posljednju počast. Kondukt je vodio preč. g. dekan babogredski Mijat Senc uz asistenciju župnika lev. varoškog Stipe Miloševića i katehete Franje Perčića. Obojica su bili nekoć pokojnikovi kapelani.“⁶

Vallinger je sahranjen na mjesnom groblju, a grob mu je uz grobljansku kapelu, s lijeve strane.

2. Strossmayerov tajnik i javni djelatnik

Službe koje su Vallingera držale blizu Strossmayera, napose ona ‘tajnika Njegove Preuzvišenosti’, koju je obnašao od 1877. do 1882. godine, omogućile su mu uključivanje u mnoga važna crkvena, kulturna pa i politička zbivanja kako u biskupiji tako i u cijeloj Hrvatskoj. O ovakvim njegovim angažmanima, kao i o njegovoj kulturnoj širini te uvažavanju od strane mnogih, tada poznatih i uglednih, ljudi svjedoče pisma sačuvana kako u župnom arhivu u Vrpolju⁷, tako i na drugim mjestima⁸. S poštovanjem su mu se obraćali javni i

4 *Okružnica, br. 1093. – 1911.*, u: Glasnik Biskupija Bosanske i Srijemske (dalje GBBS), br. 16./1911., str. 1911.

5 N. N, † *Josip Vallinger*, u: Sveta Cecilija (dalje SC), V. (1911.) 8-9., str. 66.

6 *Liber memorabilium ab anno 1771. Octobris 6.* Koristio sam fotokopiju *Spomenice* koja je u privatnom vlasništvu Tomislava Bašića iz Vrpolja.

7 Karlo PAVIĆ, *Pisma pisana Josipu Wallingeru*, u: Đakovo i njegova okolica, (1978.) 1., str. 199-214.

8 Vrlo živu suradnju koja se može iščitati iz korespondencije između Vallingera i Kuhača spominje Dubravka Franković: „U Kuhačevoj glazbeno-literarnoj ostavštini registrirano je 19 njegovih

kulturni radnici poput povjesničara glazbe i etnomuzikologa Franje Kuhača, povjesničara umjetnosti Izidora Kršnjavija, književnika Ivana Trnskog, preporoditelja istarskih Hrvata, biskupa Jurja Dobrile i mnogih drugih. Iz njih iščitavamo da je Vallinger, unatoč povlastici, pa i časti tajničke službe zname-nitoga biskupa Strossmayera koju si je u ono vrijeme vjerojatno mnogi čovjek mogao samo poželjeti, bio vrlo realan i svoj čovjek koji si nije dao laskati, niti se uznosio. Sadržaji pisama uglavnom su molbe da Vallinger nešto učini posredovanjem kod biskupa, ili je riječ o zahvalama jer im je Vallinger na ovaj ili onaj način izišao u susret.

Kako je Strossmayer često i na dulje vrijeme izbivao iz Đakova, mnoge poslove povjerava svome tajniku Wallingeru. Riječ je o poslovima koje obavlja biskupska kancelarija, zatim o kadrovskoj politici. Tu je i ekonomsko poslovanje biskupije te, napose, poslovi oko gradnje katedrale.⁹ U svemu tome Vallinger se pokazao kao pouzdan i privržen biskupov suradnik, vješt i snalažljiv organizator.

Da Vallingerov angažman ipak nije bio iscrpljen u Strossmayerovoj kancelariji dokazuju podaci kako je u Đakovu u dva navrata bio izabran za predsjednika Hrvatskog pjevačkog društva Sklad, kao i to da je bio đakovačkim povjerenikom Matice hrvatske od 1877.-1881. godine.

Ovaj naslov možemo sažeti i zaključiti riječima kojima ge je posmrtno ispratio pisac njegova nekrologa u časopisu za crkvenu glazbu Sveta Cecilija: „*Vallinger je bio ličnost poznata na daleko, a posvuda štovan i ljubljen.*“¹⁰

pisama Strossmayerovu tajniku Wallingeru. Najčešće su teme Kuhačevih pisama Wallingeru: a) Zbirka; Wallingerovo posredovanje u sakupljanju pretplate i pretplatnika i drugih oblika novčane pomoći za Zbirku; Wallingerove primjedbe na sadržaj Zbirke; Wallingerova suradnja u prikupljanju narodnih melodija i tekstova iz Slavonije za Zbirku i Wallingerova obrada nekih narodnih popijevaka; b) Wallingerovo posredovanje u vezi Kuhač – Strossmayer.“ D. FRANKOVIĆ, *Korespondencija Kuhač – Strossmayer*, u: Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1978. str. 195.-275., ovdje str. 217.

9 U Arhivu Đakovačko-osječke nadbiskupije mnoštvo je korespondencijske građe između Vallingera i mnogih koji su bili angažirani oko gradnje katedrale, posebno oko završnih radova u njoj, jer je Vallinger upravo tih godina vršio službu biskupovog tajnika.

10 N. N, † *Josip Vallinger*, u: SC, V. (1911.) 8-9., str. 66.

3. Glazbenik

Vallingera se ne spominje u referativnim povijestima glazbe niti u glazbenim enciklopedijama. Ipak, naišao sam na dvije kratke natuknice koje ga spominju i ističu kao glazbenika čiji je doprinos značajan:

„*Vallinger Josip, svećenik. Rodio se 20. I. 1846. Učio škole u Pešti, izučio je i muziku. Ceremonijar biskupa Strossmayera, učitelj pjevanja u sjemeništu u Đakovu. Komponirao je nekoliko svjetovnih i crkvenih popjevaka. God. 1882. župnik u Vrpolju. Umro je 24. VIII. 1911.*“¹¹

„*Vallinger Josip (1846.-1911.) skladatelj, po zvanju svećenik (crkvene i svjetovne zborne popievke).*“¹²

Josip Vallinger

Vallinger je glazbeno bio i nadaren i obrazovan, a na glazbenom polju vrlo marljiv i poduzetan te je i danas pamćen baš po ovoj svojoj djelatnosti. Nije poznato kako i gdje je stjecao glazbeno obrazovanje, no može se pretpostaviti da je to bilo za vrijeme školovanja i u bogosloviji. Već u prvim godinama boravka u Đakovu dao se na vrlo aktivan glazbeni angažman, kako na crkvenom tako i na društvenom području.

11 Božidar ŠIROLA, *Vallinger Josip*, u: *Znameniti i zaslužni Hrvati*, Zagreb, 1925. str., 272.

12 B. ŠIROLA, *Hrvatska glasba*, u: *Naša domovina*, svezak 2., Zagreb 1943., str. 749.

Crkvena glazba

Na crkveno-glazbenom polju djeluje kao organizator i obnovitelj liturgijske glazbe u sjemeništu gdje je bio učitelj pjevanja, te isto tako i u redovitom liturgijskom životu biskupskoga sjedišta. Bio je pobornik cecilijanskog pokreta i član Cecilijnog društva, što jasno govori o njegovom glazbenom usmjerenju.¹³

Okušao se i kao kompozitor sakralne glazbe. Nije mnogo skladao, radi se tek o nekoliko pučkih popijevaka te nekolicini zbornih skladbi.¹⁴ No, među njima jedna je takva uspješnica da se za Vallingera i u naše vrijeme zna po cijeloj Hrvatskoj; riječ je o vjerojatno i dandanas najomiljenijoj adventskoj popijevki *Padaj s neba roso sveta*, koja je našla mjesto i u najnovijim glazbeno-liturgijskim izdanjima.¹⁵ Sedam njegovih crkvenih popijevki objavljene su u monumentalnoj zbirci harmoniziranih crkvenih napjeva *Pievniku*. To su: *Bože evo dolazimo*, *Došle su ti duše vjerne*, *Hvalu sada uzdajmo*, *Dodji k nama Duše Sveti*, *Svom Sione Spasitelju*, *Padaj s neba* i *Slava Bogu na visini*.¹⁶ Tekstovi svih spomenutih popijevaka već su od prije bili poznati. Radi se o starim crkvenim himnima ili o novijim pjesničkim tekstovima ili prijevodima uglavnom s njemačkog jezika koji su doživjeli više glazbenih obrada od raznih domaćih skladatelja. Niti jedan tekst spomenutih popijevki nije napisao Vallinger.

13 Na planu liturgijsko-glazbenog života u Hrvatskoj, a na prijelazu 19. i 20. stoljeća obilježena su cecilijanskim pokretom i obnovom istoga, koja je kasnije potaknuta pobudnicom o svetoj glazbi pape Pija X. Ovaj pokret u Hrvatskoj prihvatio je opće cecilijanske ideje, ali je težište postavio na nacionalnu osnovu, pa su zadaci pokreta bili oživljavanje hrvatske glazbene liturgijske baštine, potiskivanje stranih pjesama preostalih još i jozefinističke obnove, stvaranje novih crkvenih pjesama u narodnom duhu, podizanje kvalitete glazbenog repertorija, osnivanje crkvenih zborova i sl.

14 Do sada najcjelovitiji popis Vallingerovih glazbenih ostvarenja donosi: Marin SRAKIĆ, *Bibliografija*, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu, Đakovo, 2007., str. 248-249, 251. U ovome članku znatno smo ga proširili.

15 J. VALLINGER, *Padaj s neba*, u: Pjevajte Gospodu pjesmu novu, Hrvatska liturgijska pjesmarica, Hrvatska biskupska konferencija, Zagreb 2011., str. 294.-295. Uvriježeno je mišljenje da je Vallinger pisac teksta ove popijevke što nije točno. Tekst popijevke može se naći mnogo prije izdavanja *Pievnika*, npr. u katekizmu-pjesmarici *Kratki nauk Kerstjansko-Katoločanski* (Osijek, 1861.), str. 208.-210., u formi tzv. *Singmesse*. Vallinger je skladatelj popijevke *Padaj s neba roso sveta*. Usput spominjem vrlo lijepi komentar teksta ove popijevke kojega je napisao L. Depolo pod naslovom *Advent u Slavoniji*, a donio ga je B. Duda u svojoj knjizi: *Malo darovi Isusovoj i našoj majci*, Tevizija, Zagreb, 2003., str. 29.-32.

16 Popijevke objavljene u: KINDLEIN Karlo - KOLANDER Vatroslav, *Pievnik. Kantual crkvenih popievaka*, Zagreb, 1895.

U Arhivu Bogoslovnog sjemeništa u Đakovu nalazimo rukopisni *Zapisek glasbovina sbora duhovne mladeži Djakovačke* iz 1876. godine, a riječ je o popisu inventara tadašnjeg glazbenog arhiva sjemenišnog pjevačkog zbora. Tu često nailazimo na ime Josipa Vallingera, rijetko kao izvornog skladatelja, češće kao priređivača već postojećih skladbi za muški zbor, kakav mu je u sjemeništu bio na raspolaganju. Tako se na popisu marijanskih pjesama nalazi jedanaest Vallingerovih obrada za muški zbor, na popisu adventskih osam, a na popisu božićnih dva uratka ove vrste. Među korizmenima je deset Vallingerovih obrada, a na popisu *Diversa*, tj. razne, tri su u Vallingerovoj obradi. Od svega nabrojenoga danas možemo naći vrlo malo, tek dvije četveroglasne skladbe u glazbenom arhivu đakovačkog Bogoslovnog sjemeništa: jedna izvorna, *Salve Regina*, za četveroglasni muški zbor, te *Lamentatio I, II, III.*, koje je Vallinger priredio za četveroglasni muški zbor. K tomu, u Arhivu Đakovačko-osječke nadbiskupije u Đakovu nalazimo skladbu *Tantum ergo* za četveroglasni mješoviti zbor.

Spomenimo još i sljedeće. Kroničar slavlja krizme u Velikoj Kapanici 1883. godine spominje Vallingerovu skladbu – dvopjev *Ecce sacerdos magnus* kojom su mještani dočekali biskupa Strossmayera.¹⁷ Također se na jednom mjestu spominju Vallingerove obrade božićnih pjesama.¹⁸

Uz do sada rečeno donosim i nekoliko svjedočanstava kroničara i spisatelja o Vallingerovom glazbenom angažmanu na području crkvene glazbe:

Josip Vallinger „*bio je središtem glazbe i popievke, duhovne i rodoljubne*“. „*Oko Vallingera kretao se je u Đakovu nuz cijeli decenij glazbeno-pjevački život u sjemeništu, u katedrali u pjevačkom zboru. Njegova je zasluga, što je pjevanje crkveno povraćeno svojem izvornom duhu.*“¹⁹

„*Biskup je ponovno upozorio na potrebu pravilnog pjevanja crkvenoga kod duh. mladeži. Ovo su rukovodili obično ravnatelji kora katedralnoga (...), ali je u tome pravcu najviše učinio Josip Vallinger, tajnik biskupov od 1877.-82., probudiv u duhovnoj mladeži kao učitelj crkvenog (gregor.) pjevanja pravu ljubav i zanimanje.*“²⁰

17 J. H., *Preuz. g. biskup Strossmayer na krizmi u kotarih kopaničkom i županjskom*, u: GBBS, XI. (1883.) 108.-112., ovdje str. 111.

18 J. BÖHM, *Petrijevci (Valpovština), dne. 5. prosica 1916.*, u: SC, XI. (1917.) 1., str. 20.

19 Matija PAVIĆ, *Biskupijsko sjemenište u Đakovu 1806.-1906.*, Đakovo, 1911., str. 346.

20 Matija PAVIĆ – Milko CEPELIĆ, *Biskup Josip Juraj Strossmayer*, Biskupski ordinarijat Đakovo, Đakovo 1994., str. 85.-86.

„Biskup se je pobrinuo i za to, da pjevanje na koru bude što ljepše. U Vallingeru našao je vrsnog učitelja pjevanja, koji uvađa klasičnu crkvenu muziku...“²¹

„I u sjemeništu i na koru stolne crkve razvio je Vallinger lijepu djelatnost. (...) mnogo je radio oko promicanja valjanog crkvenog pjevanja u biskupiji đakovačkoj. (...) pratio je sa zanimanjem svaki pokret na našem glazbenom polju. Bio je jedan od prvih pretplatnika „Sv. Cecilije“ i članova „Cecilijinog društva“. S veseljem je pozdravio naš pothvat i osokolio nas na rad.“²²

Svjatovna glazba

Zahvaljujući pedantnoj kronici Hrvatskog pjevačkog društva Sklad iz Đakova dobivamo prilično detaljan oris Vallingerove uloge u tom pjevačkom društvu u kojemu je, u različitim ulogama, bio aktivan kroz dvanaest godina. Vallinger je surađivao i s drugim pjevačkim društvima, no niti s jednim tako aktivno kao sa spomenutim đakovačkim društvom. Godine 1871. nalazimo ga na popisu njegovih podupirujućih članova²³, a „*dne. 1. siječnja 1872. bila je glavna godišnja skupština, na kojoj je izabran za predsjednika većinom glasova odlični društveni član i poznati kompozitor Josip Valinger, kasniji župnik u Vrpolju.*“²⁴

S ovim je glazbenim društvom dijelio i uspone i padove o čemu kroničar svjedoči: „*Tek što se društvo prošle godine pod predsjedništvom Valingerovim trglo i počelo napredovati, okupivši oko sebe lijepi broj novih izvršujućih i podupirajućih članova, upotpunivši društvenu imovinu, već se početkom ove godine opažaju nove trzavice u društvu. Na glavnoj skupštini 18. siječnja 1873. izabrana je većinom glasova nova uprava, kojoj ne stoji više na čelu lanjski predsjednik Valinger, nego Vladoje Selinger.*“²⁵ Vallinger ostaje u odboru društva.²⁶

21 Izidor KRŠNJAVI, *Listovi iz Slavonije*, Slavonica, Vinkovci 1994., str. 38.

22 N. N, † *Josip Vallinger*, u: SC, V. (1911.) 8-9., str. 66.

23 Mato HORVAT, *Spomenica Hrvatskog pjevačkog društva „Sklad“ – „Preradović“ u Đakovu 1863-1939*, Đakovo, str. 48.

24 *ondje*, str. 48.

25 *ondje*, str. 51.

26 *ondje*, str. 53.

Vallingerove inicijative se uvažavaju jer su na dobrobit Sklada: „*Na prijedlog odbornika Josipa Valingera izabran je 14. siječnja 1874. prvi tehnički odbor, kojem je briga bila voditi tehničku upravu društva, te izabirati i određivati, koje će se pjesme učiti, uzevši u obzir jakost zbora. U taj su odbor izabrani Ivan N. Trišler, Dragutin Jobst i Josip Valinger – sva trojica glazbeno naobraženi.*“²⁷ Saznajemo da su iste godine nabavljene i Vallingerove pjesme za 5 forinti i 20 novčića, pa ih zbor marljivo vježba. Pedantni kroničar Sklada M. Horvat bilježi i sljedeće: „*Na glavnoj skupštini 11. siječnja 1880. uzimlje riječ Josip Valinger i uvjeri članstvo, da je dužnost sviju društvo svaki na svoj način podupirati – jedan zborom, drugi tvorom, da se društvena pravila ukazuju manjkavima, pa ih valja popuniti i ispraviti.*“²⁸ Izabran je u tu svrhu odbor petorice među kojima je i Vallinger.

Članovi upravnog odbora vrednuju Vallingerovu ulogu u društvu pa je „*na prijedlog Mate Vohalskog izabran na sjednici upravnog odbora 8. travnja 1877. Josip Valinger prvim začasnim članom društva radi velikih zasluga po društvo, te ga je društvo podjedno zamolilo, da ni u buduće ne uskrati svoju pripomoć u tehničkom pogledu.*“²⁹

Godine 1882. Vallinger je ponovno u upravnom odboru. Na glavnoj skupštini te iste godine prihvaćen je prijedlog J. Valingera da Sklad priredi koncert u korist F. K. Kuhača za izdavanje njegovog V. sveska jugoslavenskih popjevaka i to 19. ožujka - u navedenu svrhu, a „*u slavu velikog biskupa i mecene Strossmayera*“. U istu svrhu Sklad zajedno s Pjevačkim društvom Davor organizira koncert u Slavonskom Brodu, a kasnije, na spomendan svete braće Ćirila i Metoda, pjevačka društva Sklad, spomenuti Davor te Pjevačko društvo Dunav iz Vukovara priređuju zajednički koncert u katedrali, a sve na Vallingerov prijedlog i njegovim brižljivim zalaganjem oko organizacije.³⁰ Ova nezapamćena glazbena svečanost u Đakovu, koja je potrajala tri dana, ujedno je i posljednji Vallingerov poduhvat u HPD Sklad, jer je te godine otišao u Vrpolje gdje je postavljen za župnika.

Pouzdana se zna da je Vallinger skladao i nekoliko svjetovnih kompozicija za četveroglasni muški zbor. Za njih doznajemo iz programa raznih glazbenih akademija HPD-a Sklad, sjemenišnog pjevačkog zbora, te drugih

27 *ondje*, str. 54.

28 *ondje*, str. 65.

29 *ondje*, str. 61.

30 *usp. ondje*, str. 68.-69.

pjevačkih društava. Notnih zapisa za sada nisam pronašao ni za jednu Vallingerovu svjetovnu kompoziciju, pa ovdje donosim samo naslove ne imajući u vidu o kakvim se skladbama radi, premda se ponešto može naslutiti i iz njihovih naslova: *Strossmayerova himna* - za muški zbor, tekst: V. K.; *Vienac sam vila* - za solo-kvartet, tekst: J. Zahar; *Hercegovački ustaša* - za muški zbor, tekst: A. Palmović; *Karišik hrvatskih napjeva* - za muški zbor³¹; *Davorija, Zagreb gradu*³²; *Dalmatinski šajkaš*³³.

U *Bisernici, zbirci popievaka za četiri mužka grla*, koju je izdao Vienac, glazbeno pjevačko društvo Nadbiskupskog sjemeništa u Zagrebu u lipnju 1886., izdane su dvije Vallingerove kompozicije.³⁴

Za kraj ovoga dijela donosimo osvrt na jednu akademiju koju su priredili bogoslovi u čast biskupa Strossmayera, a u suradnji sa svojim učiteljem pjevanja Vallingerom: „*Nećemo se upuštati u potanju ocjenu pojedinih komada, samo nam je iztaknuti da su kako krasnoslovci, tako i pjevači posve shvatili i točno izrazili uzvišene misli i čustva pjesnika i skladatelja. Intonatia pri pjesamah biaše vazda čista i sigurna, a zvonki glasovi mladjahnih pjevača krjepko oriahu dvoranom prepunom to svećenstvom, to najuglednijimi lici ovdješnjega občinstva, a kada zaori hymna „Zagrebu“, osobito pako budnica „Hercegovački ustaša“ mislili smo da pjevaju – ne 12 nego 24 vješta pjevača. Osobito omili preuzvišenomu gospodinu i sjajnim gostom „Karišik“ hrvatskih napjeva, gdjeno susljedice nanizane bijahu krasne što prosto narodne, što umjetne nu svemu narodu poznate pjesmice, - što nam je novim dokazom da se pravo narodna glazba temeljiti imade na narodnih pjesamah, želimo li s njom probuditi prava domoljubna čustva. (...) Osobita zasluga sjajnog uspjeha ide veleč. g. J. Vallingera, koji hvale vriednom revnosti i pod godinom podučava duh. mladež u glasbi i crkvenom pjevanju.*“³⁵

31 Naslovi kompozicija uz zabilježsku pisaca uglazbljenih tekstova doneseni prema N. N., *Viestnik*, u: GBBS, 4. (1876.) VIII., str. 63.

32 usp. M. HORVAT, *navedeno djelo*.

33 Skladba se spominje u: I. RICHTER, *Razvoji i rad 'Napretka', obrazovnog društva učiteljskih pripravnika u Zagrebu*, u: *Napredak*, br. 6 (20. veljače 1893.) XXXIV., Zagreb, str. 92.

34 Branko BIRT, *Prije izdanja novog „Hrvatskog crkvenog pjevnika“*, u: SC, XXVII. (1933.) 3., str. 83.

35 N. N., *Viestnik*, u: GBBS, 4. (1876.) VIII., str. 64.

Četiri Vallingerove kajdanke

U arhivu Župe sv. Jakova u Gorjanima nedavno je pronađena kajdanka na čijoj prednjoj korici piše: *Kajdanka za Franju Vrtarića učenika VII. raz. u Djakovu 19(?)3*. U korice su pospremljene četiri tanje kajdanke, neuvezane kako međusobno tako i s vanjskim ovitkom. Sve četiri su ispisane Vallingerovim rukopisom i sa spomenutim Vrtarićem nemaju druge veze osim što su mu vjerojatno nekoć pripadale. Dvije od njih Vallinger je započeo ispisivati još za studentskih dana, kao bogoslov, o čemu svjedoče potpisi vlasnika. Na jednoj piše: *Josip Vallinger, bogoslov IV. god. u centralnom sjemeništu u Pešti*, a na drugoj *Josip Vallinger, bogoslov*.

U prvu spomenutu prepisao je Vallinger devet skladbi za muški zbor, a sve skladbe su podslavljenе mađarskim tekstovima, no ne radi se nužno i o mađarskim kompozitorima. Druga, sa zabilježskom *Za narodne i druge zabavne pjesme*, donosi dvadeset i devet skladbi pisanih uglavnom na hrvatske tekstove domoljubnog karaktera, sve opet za muški zbor, među kojima je moguće da se nalazi i poneka Vallingerova skladba. To da bi Vallinger bio skladatelj ponekih od skladbi koje nalazimo u drugoj kajdanci teško je utvrditi jer je prepisivač naveo autora tek za poneku, ali se gotovo redovito potpisao kao prepisivač navodeći i datum prepisivanja. Ono o čemu možda smijemo ponešto zaključiti jest Vallingerov glazbeni ukus, jer je prepisivanje baš određenih skladbi značilo probiranje i uvrštavanje istih u vlastiti glazbeni arhiv. Jednostavno rečeno, prepisivao je skladbe koje su mu se svidjele i s kojima je imao nekakav plan. A da tome jest tako danas svjedoči npr. skladba *Gospodinov je dan* skladatelja Kreutzera, koju je đakovački sjemenišni zbor imao donedavno na repertoaru na hrvatskom jeziku, a istu nalazimo u drugoj Vallingerovoj kajdanci na mađarskom.

Druge dvije kajdanke nastale su od rasutih partitura ispisanih dvama različitim rukopisima koji su naknadno uvezani u dva sveska. Tu nalazimo pet kompozicija za četveroglasne muške zborove raspisane po zasebnim dionicama. Uvez je napravljen prilično nespretno pa se dionice jedne te iste kompozicije nalaze rasute u oba sveska. Nadalje, obadvije kajdanke složene su od araka koji su izvorno bili duplo veći, ali ih je uvezivač izrezao na pola pazeći ipak pritom da ne ošteti rukopis. Od pet skladbi četiri su očito Vallingerove: *Dragutine, vrli sine* i *Slavan nam osvanu god* dvije su čestitarske pjesme te još dvije sakralne, *Terra tremuit* i *Sv. Ćirilu i Metodu (Presveta nam godina se javi)*. Uskrsni ofertorij *Terra tremuit* nešto je opsežnija skladba jer to traži

i sam tekst, dok su druge tri skladbe kratke - od šesnaest do dvadeset taktova. Peta skladba je ruska narodna pjesma *Crveni sarafan* koju je Vallinger raspisao za tamburaški orkestar.

Za Vallingera se može reći da ide u red 'malih' glazbenika lokalnoga značenja, kakvih je u njegovo doba bilo mnoštvo širom Hrvatske, koji je vlastiti glazbeni ukus i stvarateljski izraz nevelikoga skladateljskog opusa pronašao u kasnoromantičnom stilu i preporodnoj ideji. U svojim skladbama oslanjao na hrvatsku narodnu glazbu slavonskoga podneblja s kojom je bio očito suživljen. S formalne i tehničke strane njegove skladbe odaju pomanjkanje glazbenog obrazovanja, ali istodobno i dobar smisao za pjevnu melodiku te spontano i smisleno odabiranje harmonija.

Župnik u Vrpolju

Za župnika u Vrpolje Vallinger dolazi 1. rujna 1882. godine. Pomalo je čudno da je Vallinger u punom zamahu svojih aktivnosti otišao iz Đakova, on u kojem su mnogi gledali čak i mogućeg nasljednika biskupa Strossmayera. Iz pisma koje mu je te godine uputio Iso Kršnjavi saznajemo da se to zbilo iznenada, te da ni Vallingeru nije bilo drago ovo premještanje. Osvrćući se na Vallingerov premještaj u Vrpolje Kršnjavi mu piše: „*Neznam bili Vam čestitao pošto župa nije osobita ali ima nešto dobrog kad je čovjek svoj gospodar i neodvisan. Pošto je onaj lopov biskupa tako spleo nije više liepo u Djakovu.*“³⁶ Smatra se da je Vallinger došao u sukob s Vatroslavom Doneganijem, kiparom koji je radio u katedrali, te da je to bio razlog njegova premještanja.³⁷

Kako bilo da bilo, Vallinger dolazi u Vrpolje gdje ostaje župnikom sve do smrti - punih 29 godina. Kako bismo uočili dinamiku života župe kojoj je Vallinger davao ritam, evo nekoliko podataka iz vrpoljačke župne spomenice³⁸: na Ivanje 24. lipnja 1884. biskup Strossmayer blagoslovio je novi hrastovi oltar učinjen prema Vallingerovu nacrtu u radionici đakovačkog stolara Dragutina Turkovića, godine 1886. sa župljanima obnavlja crkvu iznutra, godine 1887. nabavlja se kip sv. Valentina, 1888. postavljena je nova krstionica za koju je biskup Strossmayer poklonio crvenu mramornu posudu, a

36 K. PAVIĆ, *navedeno djelo*, str. 201.

37 usp. A. PAVLOVIĆ, *navedeno djelo*, str. 268.-271.

38 Podaci o Vallingerovom djelovanju u Vrpolju priredeni su prema: *Liber memorabilium...*, *navedeno djelo*.

1889. iz Češke nabavlja i novi harmonij. Godine 1890. dovršena je kapelica na mjesnom groblju, čiju gradnju je omogućila Paulina Plavšić, vrpoljačka trgovkinja i udovica natporučnika Konstantina Plavšića, godine 1894. izvana se renovira župna crkva, a na Ivanje godine 1902. Vrpolje dobiva i novi župni dom. I da bude prema izreci: 'Konac djelo krasi', u posljednjim godinama svoje službe u Vrpolju uz njegovo veliko nastojanje godine 1905. nabavljaju se orgulje do čega je Vallingeru kao glazbeniku sigurno bilo vrlo stalo. Orgulje su djelo tada ugledne tvrtke Heferer iz Zagreba.³⁹ U više navrata i u župi i u filijalama organizira pučke misije, te mnoge pobožnosti i priredbe. Uz rad u župi ne zapostavlja niti filijale Strizivojnu i Čajkovce ni u duhovnom ni u materijalnom pogledu.

Uz redoviti župni život i organizaciju crkvenoga života na filijalama Vallinger je u Vrpolju marljiv i na kulturnom i prosvjetiteljskom polju. Tako je ovdje, zajedno s bilježnikom Franjom Jurkovićem 1894. godine osnovao Hrvatsku čitaonicu te joj je prvi predsjednik. Vrpolje je za njegova vršenja župničke službe imalo dvojicu vrlo osebnih svećenika kao kapelane: Josipa Lovrečića, kojega se danas smatra pionirima etnologije u Hrvatskoj, te Franju Perčića glazbeno vrlo darovitog čovjeka koji u glazbenim interesima ne zaostaje za Vallingerom. Možemo samo zamisliti kako je vrpoljački župni dom u to doba morao biti vrlo zanimljivo mjesto gdje su navraćali ljudi različitih profila i otkuda je potekla mnoga dragocjena inicijativa. Na ovome tragu evo jednog svjedočanstva Franje Serafina Vilhara, poznatog hrvatskog skladatelja i zborovođe, koji u svojim memoarima bilježi sjećanje s jednog svojeg putovanja: „*Na kolodvoru u Vrpolju dočekao me je župnik – skladatelj Vallinger. S njime odvezao sam se u Strizivojnu, gdje je onaj dan bilo, ako se ne varam proštenje. Odsjeli smo kod tamošnjeg zvonara, koji nam je priredio objed, kakvog ne bi nitko očekivao u seljačkoj kući. Poslije podne pozvao je župnik četiri djevojke, da mi pjevaju. Zabilježio sam ondje dosta popijevki te se pod večer veseo odvezao sa župnikom natrag u Vrpolje, gdje sam prenoćio.*“⁴⁰

Rado je i materijalno pomagao razne inicijative koje su bile na opće dobro o čemu svjedoče rubrike *zahvale darovateljima* rasute po nekoliko časo-

39 Pri restauraciji vrpoljačkih orgulja jedan suvremenik ovoga zahvata ovako primjećuje: „*Ustanovljeno je, da su orgulje građene precizno, solidno i savjesno sa prvoklasnim materijalom prema intencijama pok. Vallingera, koji nije htio ma što imati na koru.*“ Franjo PERČIĆ, *Pneumatika u seoskim crkvama*, u: SC, XXII. (1928.) 2., str. 80.

40 Franjo Serafin VILHAR-KALSKI, *Moji memoari*, u: SC, XXII. (1928.) 6., str. 247. Ukoliko još negdje postoje, bilo bi svakako vrijedno doći do Vilharovih notnih zabilješki koje ovdje spominje.

pisa. Ovdje donosimo samo jednu: „*Savez hrv. učit. društava. Za učiteljski konvikat poslao je g. Niko Krajnović, ravn. učitelj u Strizivojnoj, iznos od 7 for. i 15 novč., koju je sakupio u veselom društvu, a darovaše po 1 for. gg.: župnik Vallinger, trgovac Beck; po 50 novč. gg.: stražmeštar Turjak, bilježnik Jurković, načelnik Novoselić, kontrolor Nikolić, posjednik Rindinger, obrtnik Reich, učitelji Čaklović, Šokčević i Krajnović; po 20 novč. gg.: ovrhovoditelj Filipaj, odbornik Andrić i Luben, a 10 novč. starješina g. Glavačević. Živjeli darovatelji!*“⁴¹

O stotoj obljetnici Vallingerove smrti mještani Vrpolja odužili su se svojem negdašnjem župniku davši po njemu ime jednoj ulici u svome mjestu.

SUMMARY

Ivan Andrić

JOSIP VALLINGER, A PRIEST AND A MUSICIAN

Josip Vallinger (January 20th, 1846, Gödre, Hungary- August 24th 1911, Vrpolje) spent his childhood in Vinkovci where he attended elementary school, and he continued his high school education in a grammar school in Đakovo as a member of the Episcopal Lyceum, and obtained his seminary degree from the Central Seminary in Pest. He was ordained as a priest of Đakovo or Bosnia and Srijem Diocese in 1869. After he had returned from his studies, he became a chaplain in Đakovo, after that also the master of ceremonies of the cathedral, and in 1877 the secretary of Bishop Strossmayer. In 1882 he became a priest in Vrpolje and he lived there until his death. He was buried in Vrpolje.

Vallinger had talent for music and a formal education, and he was also very diligent and active in this field. He was a very capable organiser and reformer of the liturgical and musical life in the cathedral, he taught singing in Seminary in Đakovo for many years, and he was a member and the president of the singing association *Sklad* from Đakovo, as well as its first honorary member. He was also a member of other singing associations in Slavonia. He is a member of the *Cecilia Society*, and one of the first people to support and promote the musical magazine *St. Cecilia*. He also composed spiritual and secular vocal music, and some of his work was published in the carol book *Pjevnik*, and in the collection of compositions for male choir *Bisernici*. He also composed liturgical music. Although there are few compositions by Vallinger, there is a very successful composition which makes Vallinger famous in Croatia even nowadays; it is a piece that is favourite song during the Advent *Fall from the sky, holy dew*, which found its place also in the newest liturgical music publications.

Thanks to his efforts the Heffer company installed an organ in Vrpolje, and he was also the founder of the local reading room.

41 *Rad hrv. učit. društava*, u: Napredak, 1. listopada 1894., tečaj XXXV., br. 28, str. 453.